

*ARHIVSKI FONDOVI I ZBIRKE U ARHIVIMA I
ARHIVSKIM ODJELJENJIMA U SR BOSNI
I HERCEGOVINI, Beograd 1981, 267 str.*

Još 1974. godine na savjetovanju arhivskih radnika Jugoslavije u Šibeniku dogovoreno je da Savez arhivskih radnika Jugoslavije — kao inicijator — bude i organizator akcije koja treba dati uvid u arhivsko blago što se čuva u Jugoslaviji u nizu institucija. Stvorena su i »Osnovna pravila« o tome kako pristupiti tome odgovornom poslu, kako ga razviti i dovršiti uspješno. Glavna zamisao pokretača cijele akcije bila je da se u sažetom, ali i cjelovitom obliku dadu najvažniji podaci o pisanoj baštini naroda i narodnosti Jugoslavije, koja se čuva u arhivima i arhivskim odjeljenjima u republikama i pokrajinama, da se iz tih stručno sistematiziranih popisa što brže i što lakše dobije uvid u strukturu i arhivskih fondova i zbirke, ali i da se omogući što lakše i što brže pronalaženje određenih materijala — bilo radi udovoljavanja znanstvenim i stručnim potrebama, bilo radi zadovoljavanja interesa građana u ostvarivanju njihovih prava.

Svojedobno je Izvršni odbor Saveza arhivskih radnika Jugoslavije imenovao i posebnu redakciju, s članovima iz republika i pokrajina, a na čelu je glavni i odgovorni urednik mr Sredoje Lalić iz Vojvodine. Uobičajeno je da su članovi saveznog uredništva ujedno i priređivači pojedinih knjiga, ili su redaktori materijala prikupljenog od niza suradnika odnosno autora. Dakako, u cijelom tom poslu morali su aktivno sudjelovati i pojedini arhivi i druge institucije u kojima se materijal čuva, a ne samo članovi Saveza arhivskih radnika Jugoslavije koji su, zapravo, radnici u tim institucijama.

Do sada je u nizu »Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskih odjeljenjima u SFRJ« objavljeno šest tomova pod istoimenim naslovom, koji donose prikaze sadašnje situacije u Autonomnoj pokrajini Vojvodini (redaktor S. Lalić, 1977, str. 509), SR Srbiji (Danica J. Gavrilović, 1978, str. 812), savezним arhivima (Danica Milenković, 1980, str. 206), SR Makedoniji (Trajko Zajkovski, 1982, str. 432), SR Bosni i Hercegovini (Nebojša Radmanović, 1981, str. 268) i SR Crnoj Gori (redaktor Marija Crnić, 1983, str. 139). Preostaje, dakle, da se objave edicije sa sadržajima o AP Kosovu, te socijalističkim republikama Sloveniji i Hrvatskoj (na čemu se i radi; posao oko djela o Hrvatskoj je pri kraju). U načelu su sve edicije urađene slično, vrlo pedantno, stručno i pregledno, ali usprkos tome — što jako začuđuje — o njima se ne samo u našoj široj već i u znanstvenoj i stručnoj javnosti malo zna! Koliko je meni poznato, do sada objavljene edicije gotovo da i nisu registrirane u povijesnim zbornicima i časopisima Hrvatske, iako se historičarima-istraživačima višestruko smanjuje i vrijeme i trud konzultacijom tih edicija. Zbog toga na njih za sada samo svraćamo pažnju znanstvene i stručne javnosti u SR Hrvatskoj, i to ovom prilikom upozoravajući na ediciju koja govori o Bosni i Hercegovini.

Glavni i odgovorni urednik je spomenuti Sredoje Lalić, sekretar je redakcije S. Tot, redaktor toma za SR Bosnu i Hercegovinu N. Radmanović, a suradnici u izradi pojedinih cjelina B. Madžar, Lj. Garković, N. Radmanović, V. Babić, B. Krunić, B. Kuzmanović, V. Savić, M. Štambuk, E. Marić, M. Jovanović, D. Tanasić, N. Mušović-Tadić, V. Mitrašević i F. Potogija. Priređeni materijal obuhvaća ove cjeline: »Arhivi u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini«,

»Pregled arhivskih fondova i zbirki«, »Predmetni indeks«, »Topografski indeks«, »Hronološki indeks«, »Bibliografija arhivskih publikacija«.

Arhivska građa SR Bosne i Hercegovine dio je baštine naroda i narodnosti te republike i kao takva se i čuva, u skladu s posebnim zakonom. Specifična situacija prostora Bosne i Hercegovine u prošlosti utjecala je na to da za ranija razdoblja gotovo i nema građe, no, zato je ima izvan granica Republike, pa i izvan naše zemlje. Arhivski radnici su se, međutim, potrudili da prikupe barem u kopijama najvažniji materijal o srednjovjekovnom periodu. Međutim, iz razdoblja uprave Turaka sačuvan je znatan broj dokumenata — npr., samo u Orijentalnom institutu nalazi se oko 200.000 dokumenata, a gotovo u cjelini sačuvana je i građa najviših organa vlasti u doba austrijske vladavine. Na žalost, ratna situacija od 1941. do 1945. nije pogodovala stvaranju i čuvanju građe NOP-a, ali je zato do nas dospjelo nešto više neprijateljskog materijala. Desetak tisuća dužinskih metara građe nastale u socijalističkom periodu govori o brizi SR Bosne i Hercegovine da sačuva za naredna pokoljenja pisanu riječ. Sva ta građa danas se čuva u prvom redu u Arhivu Bosne i Hercegovine u Sarajevu, zatim u arhivima Bosanske krajine u Banja Luci, Hercegovine u Mostaru i Srednje Bosne u Travniku, u Regionalnom arhivu Doboj, u Regionalnom istorijskom arhivu Tuzla, u Istorijskom arhivu Sarajevo, te u Arhivskom odjeljenju CK SR Bosne i Hercegovine. Prilično građe — i to vrijedne — čuva se i u institutima, knjižnicama, u vjerskim i ostalim organizacijama, a i u privatnika.

Rečeno je već da će se uvidom u sadržaj toga djela mnogo lakše i brže saznati o arhivskoj baštini SR Bosne i Hercegovine. Naime, podaci su za svaki arhivski fond i zbirku dani po arhivima, odnosno po arhivskim odjeljenjima. Dani su i osnovni podaci o svakom arhivu ili arhivskom odjeljenju, a podaci koji govore o svakom arhivskom fondu ili zbirci, raščlanjeni su ovako: redni broj, naziv, mjesto sjedišta stvaraoca, raspon godina postojanja stvaraoca, period građe, količina, te središnost arhivskog fonda ili zbirke (informativna sredstva). Materijal je svrstan u arhivske fondove, u osobne i porodične arhivske fondove, te zbirke. Fondovi i zbirke su, zatim, razvrstani u oblasti, grupe, podgrupe i razdoblja (»Klasifikaciona šema« i drugi primjeri čitatelju olakšavaju upotrebu podataka u knjizi). Treba upozoriti i na najnužniju literaturu koja se navodi na kraju edicije, jer i u njoj ima niz podataka što omogućuju uvid u fondove i zbirke SR Bosne i Hercegovine (dovoljno je upozoriti na to da »Glasnik« arhiva i društava arhivskih radnika Bosne i Hercegovine u Sarajevu izlazi već od 1961. godine, da postoji i više vodiča i kataloga, a, dakako, i objavljenih tomova građe).

Arhivski su radnici Bosne i Hercegovine posljednjih godina umnogome unaprijedili sistem prikupljanja, sređivanja, obrađivanja, zaštite i objavljivanja građe. Dakako, mnogi problemi nisu još riješeni, niti su rješivi u dogledno vrijeme. No, ova publikacija sama za sebe govori o dostignutom stupnju razvoja. Djelo je to seriozno i dobro napravljeno, plod je dugog i zajedničkog rada niza stručnjaka, znalaca svoga posla. Bez sumnje je da ova edicija ulazi u red najznačajnijih ostvarenja ne samo arhivistike, odnosno pomoćnih historijskih nauka, već i znanosti SR Bosne i Hercegovine uopće.

Petar Strčić